

תקציר מנהלים – יהודי מצרים

היהודים הם עם ילידי במזרח התיכון, שחי ברציפות באזור זה במשך אלפי שנים – יותר מ-1,500 שנה לפני הופעת האיסלאם.

במהלך המאה ה-20, התרחש אחד ממקרי העקירה ההמונית הגדולים בהיסטוריה המודרנית: כמעט כל יהודי אחת-עשרה מדינות מוסלמיות – במזרח התיכון, צפון אפריקה והמפרץ הפרסי – נעקרו מבתייהם.

יותר מ-75 שנה העולם כמעט והתעלם מחלוטין מהעקירה הזאת. יהודי מדינות ערב – שחיו תחת שלטון דיקטטורי, מלוכני או טוטליטרי – סבלו מדיכוי שיטתי שכלל שלילת זכויות, החרמות רכוש, שלילת אזרחות, פגיעה בפרנסה, גירושים, מעצרים שרירותיים ולעיתים אף אלימות ורצח.

בשנת 1948 חיו כמיליון יהודים בעשר מדינות ערביות ובאיראן. כיום, פחות מאחוז אחד מהם נותר בארצות אלה. רובם נמלטו לישראל – מולדתו ההיסטורית של העם היהודי.

הדרישה הלגיטימית להכרה בזכויותיהם ולפיצוי של הפליטים היהודים אינה באה להחליף או לשלול את סבלם של הפליטים הפלסטינים – אך היא מדגישה כי הפלסטינים לא היו היחידים שנעקרו ממדינות האזור.

כדי להשיג שלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון – על האמת והצדק לצאת לאור.

לשם כך הוכנו אחד-עשר דוחות קהילתיים, המתעדים את ההיסטוריה, המורשת והרכוש – האישי והקהילתי – של יהודים שנעקרו ממדינות ערב ומאיראן. הדו"ח שלפניכם עוסק בקהילת יהודי מצרים.

בעידן של הסכמי אברהם והתקרבות היסטורית בין מדינות מוסלמיות לישראל וליהודים – הגיעה השעה לקדם שלום ופיוס בין כל עמי האזור.

תולדות הקהילה היהודית במצרים

מצרים הייתה תמיד אבן יסוד בהיסטוריה היהודית, עם נוכחות יהודית עוד מימי המקרא. תחת שלטון הלניסטי, רומי ואסלאמי קדום – שגשגו קהילות יהודיות, במיוחד באלכסנדריה – בה התקיימה אחת הקהילות היהודיות הגדולות והמשפיעות בעולם העתיק.

במהלך התקופה העות'מאנית (1517–1798), הגיעו למצרים יהודים מגורשי ספרד והחיו את הקהילה. רבים מהם השתלבו במסחר ובמנהל. עם זאת, יהודים המשיכו לסבול מאפליה חוקית, כגון חובת לבוש מיוחד.

במאה ה-19, תחת מוחמד עלי ויורשיו, חל שיפור במעמדם של היהודים, שהגיע לשיאו בתקופת השלטון הבריטי (1882–1936) – אז הוענקו ליהודים זכויות אזרח מלאות, והם נהנו מפריחה כלכלית וחברתית. בראשית המאה ה-20 מנתה הקהילה היהודית במצרים כ-60,000 נפש. היהודים תרמו רבות לכלכלה המקומית, הקימו עסקים, מוסדות פיננסיים ותשתיות.

אולם עם עליית הלאומיות המצרית והחרפת המתח סביב ארץ ישראל, גברו גילויי העוינות כלפי היהודים. פרעות אנטי-יהודיות ב-1945 והשתתפות מצרים במלחמת העצמאות ב-1948 סימנו את ראשית תהליך

הגירוש. משבר סואץ (1956) הביא למעצרים, גירושים והחרמת רכוש נרחבת. בסוף שנות ה-50, כמעט כל יהודי מצרים נאלצו לעזוב.

מלחמת ששת הימים (1967) הובילה למעצר וגירוש של הקבוצה היהודית הגדולה האחרונה במדינה. בשנות ה-70 כבר כמעט ולא נותרו חיים יהודיים פעילים במצרים. כיום חיים במדינה קומץ יהודים קשישים בלבד – עדות אחרונה לנוכחות יהודית בת מאות שנים.

ניתוח כלכלי: הערכת רכוש הקהילה

מטרת הדו"ח היא להעריך בצורה מפורטת ומקיפה את שווי הרכוש האישי והקהילתי שהותירו אחריהם יהודים שנעקרו ממדינות ערב.

JJAC אספה את מיטב המקורות והעדויות הזמינות בנוגע להיקף הרכוש האבוד. העבודה כללה ניתוח תיעוד היסטורי, שיחות עם מומחים ומנהיגים קהילתיים, איסוף עדויות, בחינת מקומן של הקהילות בתוך החברה המקומית, וכן סקירת ניסיונות הערכה קודמים.

ההערכה כללה את כלל ההיבטים הכלכליים: נכסי מקרקעין (כפריים ועירוניים), רכוש נייד ופרטי, הפסדי תעסוקה, נכסים עסקיים ונזק לקניין קהילתי.

שווי כולל לפי סוג נכס (1948, דולר אמריקאי)

Asset Type	Total Value
Rural Assets	135,872,213
Urban Assets	55,444,290
Employment Losses	142,703,685
Moveable Assets & Private Property	366,354,053
Business Losses	351,387,840
Communal Losses	95,338,730
Total	1,147,100,811

באמצעות מתודולוגיה רב-שלבית, הכוללת חישובי אינפלציה, ריבית והמרות מטבע – חושב השווי המוערך של הרכוש האבוד בערכים של שנת 2024.

הערך הכולל המעודכן (נכון ל-31 בדצמבר 2024) 59,816,315,234 : דולר אמריקאי